

1941.

ქართული
თავისუფლება

პრობლემა

XX

1941 წ. თბილისი
გამომცემლობა „კომუნისტ“

№ 2

ცენტრალური
კომიტეტი

საქ. კ. პ. (ბ) ცენტრალური კომიტეტის მდივანი — ამხ. ბ. ნ. ჩარკვიანი, საქ. სახკომსაბჭოს თავმჯდომარე — ამხ. ვ. მ. ბაქრაძე, საქ. სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარე — ამხ. ფ. ი. მახარაძე

ოცი წელია

ოცი წელია საქართველო ჰყვავის მხესავით,
ოცი წელია მზე ამოდის ზვავის მთესავი,
ოცი წელია დგას ნაპირზე სალი კლდესავით,
ოცი წელია სჭედს მომავალს ზვალის დღესავით!

ოცი წელია ამირანი ადგა ზვიადი,
ოცი წელია ხალხს ახარა მან ხმა დიადი,
ოცი წელია გაზაფხულდა, გაჭჭრა წყვდიადი,
ოცი წელია ჩემს მამულში დგას განთიადი!

ოცი წელია წინ მივიწვეთ შვებცს ალამით,
ოცი წელია ვიგერიეთ მტრების ძალა მით,
ოცი წელია დიდ თებერვალს ვხვდები სალამით,
ოცი წელია მას ვუმღერი ჩემის კალამით!

3561

ჩინ უჩუ

საქართველოს სახ. სსრ
საგარო
მინისტროს
გამგზავნი

ხარობს სამშობლო ბელადის

ხარობს სამშობლო ბელადის
 ზურმობტოვანი ველებით,
 მიწით, ბალებით, ტყეებით,
 ცად აზიდული სერებით.
 ყველგან ხალისი ჩამდგარა,
 ლხინია დაულეველი,
 განახლებულა ქვეყანა
 მრავალი ტანჯვის მძლეველი.
 დღეს აქ სხვადასხვა ერები
 ლამაზ სიცოცხლეს ეტრფიან,
 ყველას ერთი აქვს სამშობლო,
 ყველას სურველი ერთია:
 ყვაოდეს გმირთა ქვეყანა
 კილით-კიდემდის, სერამდის,
 და დღეგრძელობდეს მარადეჟამს
 ჩვენი ძვირფასი ბელადი!

ჩემი გეცა თვადს რომ ახედს

ჩემი ზევა თვალს რომ ასკლს,
 რომც ვართდის ფერი აქვს,
 ლაქვართდებში მოქაასქასყ
 ფრინველები მღერიაან:
 „საქართვალთს სიამაყეს—
 დღეგრძელთმა შერიას!“

მწუჯართი თქტოს ედამი ჩასვია,
 გულს აერთთ საკირთ,
 ჩამოსწყვიტა სსივი ვართსვლავს,
 დაფართქვია ნაპირთრის,
 ათ უმცყუნა თავის ნათქვამს,
 მულადთან დანაპირთრის!

საქართვალთს გიგანტებზე
 ჩუქურთბიმი მოსაცა,
 ატრქმელებულ სრითაქმზე
 მწყანო ჰეინა ნოსაცა
 და მილითნ შმირთმულთ მსრებზე
 სიდრესქირთო მოსაცა.

დაულთვთს საქართვალთს
 მენიარო შვილუმი,
 კანკანა მზე აღიადოს,
 მოსპოს მგირთ ჩრდილუმიც,
 დაულთვთს, მრავლად ზართოს
 ასყ სელგამლილუმი!

შალვა ბაკიძე.

ეს გაზაფხუდი...

ალ. კეკელიძე

თვალგახელისას სამშობლოს ღიმილი ვიციან,
როგორც ბედნიერ ვარსკვლავების კრემლზე ციალი.
წამოვიზარდე—მადლიანი ქართული მიწა
დღდამიწაზე უკვდავებად ბრწყინავს მზიანი.

გახედეთ, ერთი, დახატული ქართული ზეცა,
მამული ჩვენი, ასიათას რბევანახული,
როგორ დაჟღავნებს... გმირთა გულგებს, ბუჩქსა და ხესაც
როგორ ახარებს და ათრთოლებს ეს გაზაფხული!

გახსოვთ? კეცხოველს არ აღირსა ტყვიამ დანდობა
და ცივ მეტეხში წააჩოქეს მკერდგადაშლილი,
ოქელაშილი თრიალეთში დანავარდობდა,
სახრჩობელაზე ადიოდა ჯორჯიაშილი.

და რაისთვისაც მათ ცხოვრებამ ჯვარცმა აჩვენა
და რა საქმესაც შეეწირნენ ეს რახანია,
მზედწამომდგარი ჯულაშილის რკინის მარჯვენას
სამარადჟამოდ ხალხისათვის მოუტანია.

სად გაგონილა მოციმციმე სხვა გაზაფხული,
ვით საბჭოეთში, სად სტალინის ბრწყინავს გენია...
შემომცინიან ნარინჯებიც, ვაზნიც კახური,
და მეც ბედნიერ ღიმის მეტი რა დამრჩენია!

კავკასიონი უზარმაზარ დევის ტანივით
დგას და იგონებს დარბეულთა ცრემლის დინებას,
და ალაზანიც ჯაჭვაწყვეტილ ამირანივით
მორბის, მოიმღერს საქართველოს აღორძინებას.

მთები დამდგარან ცად აწვდილნი, ნისლგადაყრილნი:
დღენი ზამთრულად, დათალხულად აღარ გადისო,
ჯულაშილის და რუსთაველის მშობელს აპრილის
ვარდის ფურცლობა დაუმკვიდრდა სამარადისოდ!

გონდურაშვილის ოჯახში

(ნაწყვეტი მოთხრობიდან „სკოლასა და ოჯახში“)

ციოდა, თოვლის სქელი ფანტელები ცვი-
ოდა დედამიწაზე. ქალაქში გუშინ საღამოდან
სიჩუმე იყო. ხოლო დღეს გაისმოდა რუსთა-
ველის პროსპექტიდან ცხენების თქარათქური.

ამკინძავ დავით გონდურაშვილის მოხუცე-
ბული დედ-მამა სარდაფის ნესტიან ოთახში
რკინის ჩამქრალ ღუმელთან მიყუჟულიყო. ღუ-
მელის პირდაპირ კედელთან ტანტზე იწვა გო-
ნდურაშვილის ავადმყოფი ცოლი. კენესოდა
და დროდადრო ოხრავდა.

— ბატონო, არ მოვიდნენ ილიკო და და-
ვითი? — თქვა მან ბოლოს.

— არა, შვილო, — მიუგო დავითს დედამ
ჩიფჩიფით.

— ვაითუ დაიჭირეს და მოკლეს ბავშვიანა!
შვილო ილიკო, რატომ გაგიშვი მე უბედურმა!
შეიტირა ავადმყოფმა.

— უმანკო ბაღს რას ერჩიან, შვილო ეს-
მა? — მოთქმითვე მიუტირა მოხუცმა.

— რა ვიცი, რა ვიცი, ყველას კლავენო.
ხალხი, ვისაც შეეძლო, გაიკრიფა. შენ თვითონ
ამბობდი, ჩვენ სახლში აღარაფერ დარჩაო. ამ
ბაღებს რა ვუყო, — თქვა მან და მასთან მიხუ-
ტებულ ორ პატარას საბანი გადაათარა.

— ჩვენი სახლი კი არა, დედიკო, მთელ
ქუჩაზე სახლები სულ დაიცალა. ყველა გაიქცა
გუშინ და ზოგიც ღამე წასულა! — წარმოთქვა
რვა-ცხრა წლის თმაგაბურძენულმა გოგონამ,
რომელიც მოხუცებულ პაპასთან ჩაცუცქული-
ყო და მისი ძველი ნაბღის კალთაში გახვე-
ულიყო.

— ეჰ, მართლა, ბაბუა, აბა მოძებნე, ბაბუა,
ეგება რამე ნაპერწკალი ნახო; იქნება მოუკი-
დო ამ ჩიბუხს... შიგ კი არაფერია, მაგრამ
იქნება ჩარჩა რამე ძირში...

გოგონა ეცა ღუმელს, გაქექა, მაგრამ რაც
არ იყო, რას ნახავდა.

— ვაიმე, რაღა ექნა, ავდგები ისევ, წავალ და
სადმე მოვძებნი, — წამოიწია ასადგომად, მა-
გრამ ისევ მოწყვეტით დაეცა ლოგინზე ტკი-
ვილებისაგან ავადმყოფი.

მოხუცებულები, რაც შეეძლოთ, სწრაფად
წამოდგნენ, ორივე წელში მოხრილიყო და კან-
კალებდნენ. ბავშვებმა ტირილი ატეხეს.

ამ დროს კარი გაიღო და ოთახში თვითონ და-
ვით გონდურაშვილი შემოვიდა. გონდურაშვილი
ოცდათოთხმეტი წლის კაცი იქნებოდა. ძველი,
დაკერებული შარვალი და პიჯაკი ეცვა, ფე-
ხებზე ძველი, დაგლეჯილი კალოშები კანაფით
ჰქონდა აკრული. უკან პატარა თერთმეტ-თო-
რმეტი წლის თავშალწამოხურული ილიკო
შემოჰყვა. გონდურაშვილმა თოვლის გაბერ-
ტყვაც კი ვერ მოასწრო, ცოლის ლოგინს მი-
აშურა.

— რა ამბავია? რა მოხდა? — დაიყვირა მან.

— კვდება, შვილო, ქალი, კვდება!

— წყალი, ბიჭო, ილიკო, წყალი! — დაი-
ძახა გონდურაშვილმა, გასწია აქეთ-იქით დედ-
მამა და ასწია ესმა.

— აჰა, დალიე, ესმა, წყალი...

როდესაც გონს მოვიდა ესმა და დაინახა
დავითი და შვილი, თვალცრემლიანმა და აცახ-
ცახებულმა გალურჯებული ბაგეებით ჩურჩუ-
ლით წარმოთქვა:

— ცოცხლები დაბრუნდით? თუ გნახავდით,
აღარ მეგონა მე უბედურს.

— აბა, ბიჭო, ილიკო, შეაყარე რამე ფეჩ-
ში, — უთხრა შვილს მამამ.

— რა შევყარო, მამა, რაც არაფერია.

— ეჰე, ბიჭო, საკინძავი დაზგა დაამტვრიე.
მანც მიაქვთ ბოლშევიკებს ყველაფერიო...

— ვაიმე, თუ გადავრჩით და არ წაიღეს,
რით ვიცხოვროთ, ბიჭო? — თქვა მოხუცმა და
ხელი მოჰკიდა დაზგას.

მოხუცი თვითონ ამკინდავი იყო, ამ დაზ-
ვაზე მუშაობდა ამ ოთახში. შვილი ამ ხელო-
ბაზე გაზარდა და დაზვა არ ემეტებოდა დასა-
წყვად.

— შემოვიდნენ უკვე, ხსნა აღარ გვიწერია?
— წარმოთქვა სასოწარკვეთილებით ავად-
მყოფმა.

— ჯერ ცხენოსანი ჯარი მოდის, გესმის
თქარათქური?

— ოჰ, რომ იცოდე, დედა, იმდენი მოდი-
ან, იმდენი... აუარებელი, ისეთი ცხენები ჰყავთ,
იცი, ბაბუა, — მოუბრუნდა უცებ პაპას, — ჩვენ
სადგურში ვიყავით. იმდენი ხალხი წავიდა, იმ-
დენი, მატარებელი სავსე იყო შიგნით და მა-
ღლა სახურავზეც, ისეთი ხმაურობა და აურ-
ზაური იყო; ყველა ცდილობდა მატარებელში
აძრომას. ერთი მატარებელი წავიდა, მეორე
მოაყენეს, იგიც უცებ გაივსო, სახურავიც...
ჩვენი მეზობლები, ზევით სართულში რომ ცხო-
ვრობენ, მდიდრები ყველა იქ იყო, კალისტრა-
ტეც იქ იყო, მაღლა იჯდა და დაგვიძახა: ამო-
დით ჩქარა რამენაირად, აქ დაგაჯენთო, თო-
რემ ცუდი დღე დაგადგებათო, მაგრამ მამამ
დაუძახა: რაც ჩემ ოჯახს მოუვა, მეც ის მომი-
ვიდესო. მეც აქ მიმდოდა, დედიკო, დარჩენა, —
მოუბრუნდა ილიკო დედას, დაიხარა და
მოეხვია.

დავითს, ეტყობოდა, ეამა
შვილის სიტყვები, თავზე ხელი
გადაუსვა და მიმართა მამას:

— მამი, არა უშავს, თუ
გადავრჩით, დაზვას ვიშოვი, რო-
გორც იქნება. სამუშაო მაინც
არ არის, მთელი წელიწადი
უსაქმოდ ვიყავით.

— დაწვით, დაწვით! — წარ-
მოთქვა ტირილით ესამ. — სულ-
ერთია, არაფერს შეგვარჩენენ.
არ გახსოვს, იმ დღეს მიტინგზე
რას ამბობდა პროპაგანდისტი?
წითელი არმია რომ მოვა, უკან
ბრბო მოჰყვება და ყველას და
ყველაფერს აიკლებენ და დაწვა-
ვენო.

— მშია, დედა, — ატირდა უცებ ხუთი წლის
გოგონა, — შენ რომ თქვი მამა მოიტანსო, სად
არის?

— რა ვქნა, ფულიც რომ იყოს, ^{სახლარას}
იშოვი, თორემ გავეყდი ამ პიჯაკს. ქალაქი
დაცარიელებულია, დუქნები დაკეტილია, არ-
სად არაფერი ჩანს, — თქვა მწარედ დავითმა

— ჩვენი ჯარი სადაა, ბიჭო? — იკითხა მო-
ხუცმა და ცარიელი ჩიბუხი, პირში რომ ჰქო-
ნდა, გამოიღო.

— რას ამბობ, ჩვენი ჯარი გუშინვე წავიდა.
მთელი ღამე მიდიოდა თურმე მატარებლით
ნავთლულიდან... ვინც დარჩა, ამ სადგურიდან
წავიდა. სადგურზე სოლომანა ვნახე და ისიც
გაიქცა...

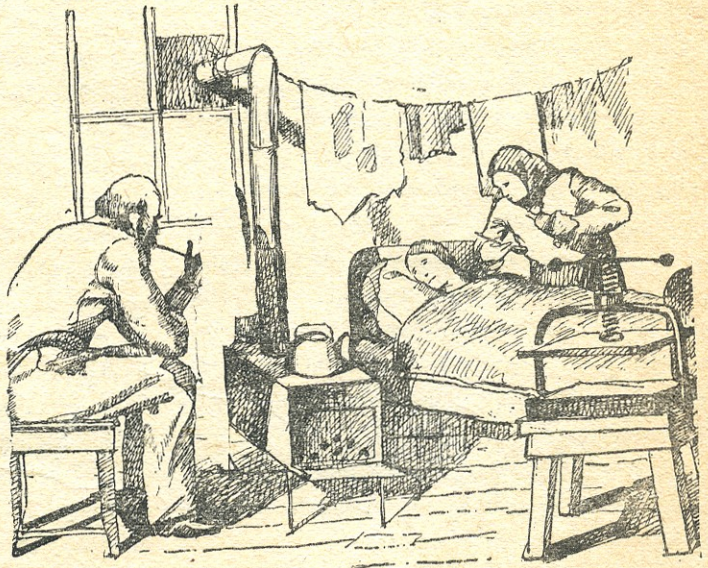
— მთავრობაც გაიქცა, ჯარიც, და ჩვენ
დაგვტოვეს ასე უპატრონოდ?! — ჩაიქნია ხელი
მოხუცმა.

— დაგვტოვეს...

— დატენე დაზვა, შვილო ილიკო, შეყარე
ცეცხლში, — უთხრა მოხუცმა შვილიშვილს და
აღდა.

— თუ გენანება, იყო, მამი.

— არა, შვილო დავით, არ მენანება, მე ის
მენანება, რომ... დაჩუმდი, ბაბუა, — მიმართა
მან ატირებულ გოგონას, — მენშევიკები გაიქ-

ცნენ, მოვლენ აგერ ბოლშევიკები, ან დაგვბოცავენ, ან გვაჭმევენ რამეს...

— დავითს მწარედ გაელიმა:

— ვინ იცის, მამი, ყველაფერი შესაძლებელია, — თქვა მან და აიღო დაზგა დასაჭრელად.

კარი ქრილობით გაიღო. ცივი ქარი შემოიჭრა და ყველამ შეშფოთებით მიიხედა.

კარებში იდგა გამხდარი კაცი. მას წითელ-არმიელის მაზარა ეცვა. უკან ორი თუ სამი წითელარმიელი მოჰყვებოდა.

— ოჰ, აქ ცხოვრობს ვინმე? — თქვა შემოსულმა კაცმა.

— დაა, მე ვცხოვრობ, ჩემი ოჯახით, — მიუგო დავითმა, გააგლო ხელიდან დაზგა და წაიწია მოსულისაკენ. — რა გნებავთ? — და ნაჯახი ხელში მოიმარჯვა.

— ამ სახლს ვათვალისწინებდით, ამხანაგო, და რადგანაც ზევითა სართულში არაფერია ცხოვრობს, შეგონა აქაც... დაიცა! — შესძახა მან უცებ. — შენ... შენ... დავით გონდურაშვილი...

— სერგო! — შეჰყვირა დავითმა გაკვირვებით, ნაჯახი ხელიდან გააგლო და მივარდა მოსულს... მაგრამ უცებ შედგა.

— სერგო! მართლა ჩვენ ამოსაწყვეტად მოხვედით? მაშინ...

— ძია, ყველაფერი უნდა წავგართვა? — გაუჩერდა წინ უფროსი ვოგონა.

შეშინებული მოხუცები წამოდგნენ, პატარა ბავშვები მიეკრნენ ავადმყოფ დედას, ილიკო კი გაფართოებულ თვალებით შეცქეროდა სტუმარს. სერგომ ვოგონას თავზე ხელი გადაუსვა და თავის ქნევით მიმართა დავითს:

— შენ, შენ ამბობ ამას, ამხანაგო დავით? აბა, იფიქრე, განა შეგვეძლო მე ან ჩემ ამხანაგებს თქვენ ამოსაწყვეტად მოსვლა, თქვენ ასაკლებად? მე და შენ ხომ მთელი ნახევარი წელიწადი ერთად ვისხედით ციხეში. რამდენი გვიბაასნია ერთად და როგორ დაუშვი, რომ მე მოვიდოდო...

სერგო და დავითი ერთმანეთს გადაეხვივნენ და ერთი წუთის შემდეგ ორივენი ისხდნენ და მეგობრულად ბაასობდნენ.

— ერთი წელიწადია სამუშაო აღარაფერი მაქვს, — ამბობდა დავითი, — დიდ გასაჭირში

ჩავვარდი, ჩემი ხელობა აღარ იყო საჭირო; სტამბა, სადაც ვმუშაობდი, დაიკეტა, წიგნები აღარ იბეჭდებოდა. ამ ბოლო დროს ჯარშიაც გამიწვიეს. ოთახი ნესტიანი, ცოლი ავადმყოფი, წვრილი ბავშვები ტიტვლები...

— იცი რა? — თქვა სერგომ, — ჩვენ შენისთანა ხელოსნები გვჭირდება, მოგვიწყე სტამბაში სამეკინძოო სახელოსნო და...

მან დაუძახა ერთ წითელარმიელს და უთხრა: — აი იმ ორ ოთახში, აქეთ რომ დარჩა თავისუფალი, ეს ამხანაგი შეასახლეთ თავისი ოჯახით.

მერე მიუბრუნდა ისევ დავითს.

— დაზვას ნუ დაამტვრევთ, შეშა არის, მგონია, იქ ცოტა სანოვავეც დაუტოვებით, როდესაც გაქცეულან იქ მცხოვრებნი, საერთოდ კი მიმართეთ კვების კომისარს, აი მანდ არის მუშათა სასახლეში.

ის აღგა.

— ახლა ცოტა არ იყოს მეჩქარება, ხვალ მოდი სტამბაში.

— ამხანაგო სერგო, — უთხრა დავითმა, — იქნება ეს შენი სიუხვე მარტო მე მეხება... სხვებს რა მოეღის? თუ მარტო მე, მაშინ...

სერგოს გაეცინა.

— რას ამბობ, დავით? ჩვენი მოსვლა ნიშნავს მშრომელი ხალხის გამარჯვებას და მუქთახორების დამარცხებას. ჩვენი მოსვლა ნიშნავს შრომის პატივისცემას და უმუშევრობის მოსპობას. ჩვენ მოვედით, რომ სამუდამოდ მოვსპოთ ის უსამართლო წესი, რომელიც აქამდის ჩაგრაგდა მუშა ხალხს და ასეთ სარდაფში ავლებდა. ამიერიდან მშრომელი ხალხი დაუფლდება ქვეყანას და ის იქნება ბატონ-პატრონი. ძირიანფესვიანად უნდა შეიცვალოს არა მარტო შენი, არამედ ყველა მშრომელის ცხოვრება, ახალი, უკეთესი, ბედნიერი ცხოვრება უნდა ჰქონდეს მშრომელებს. ახლა კი ნახვამდის. — მიუბრუნდა იმ წითელარმიელს, რომელსაც განკარგულებას აძლევდა, და უთხრა — ამ ამხანაგს დაეხმარეთ, მოაწყეთ, — და გავიდა.

— მოქალაქე, — მიმართა დავითს წითელარმიელმა, — მე ხალხს დაგახმარო და, თუ შეიძლება, ახლავე გადადით ზევითა სართულში, აქ საწყობები უნდა მოგაწყოთ. დატვირთული ურმები ალაყათის კარებში დგანან.

იმავე საღამოს დავითის ოჯახი უკვე ელექტრობით გაშუქებულ, მდიდარი მდგმურების მიერ დატოვებულ ბინაში მისხდომოდნენ დიდ დაჩუქურთმებულ მარმარილოს ბუხარს. ესმა იწვა მდგმურების მიერ დატოვებულ რბილ საწოლში და ბავშვებსაც რბილ ტახტებზე ჩასძინებოდათ, სანოვაგე კი, გარდა ერთი ქილა პამიდორის წვეინისა და ერთი კოლოფი მდოგვისა, არაფერი დაეტოვებინათ, მაგრამ წითელარმიელმა ამოუტანა ფქვილი და ქონი. მათ კარგად ივახშმეს. მეორე დღეს კი დავითის წინამძღოლობით ესმას გარდა მოხუცებულები და ბავშვებიც ყველანი გაემართნენ რუსთაველის თეატრის გვერდით „ქიმირონი“, რომელიც ამდენხანს მდიდრებისათვის საამოდ დასურათებული და საქეიფო რესტორანი იყო, ახლა კი მცხოვრებლებისათვის იქ უფასო სადილები კეთდებოდა.

სადილი ესმასაც წამოუღეს.

— ოო, დედა, წვენი, კარტოფილი, პური — იმდენი ვჭამეთ! — ყვიროდნენ ბავშვები და ეკვროდნენ დედას.

— ესმა, — ეუბნებოდა დავითი ცოლს, როდესაც ის ნელა შეექცეოდა მოტანილ სადილს. — ეს საერთო სასადილო დიდი საქმის დასაწყისია.. ახლა ამეხილა თვალები... მე ისევ სტამბაში მივდივარ. საამკინძაო განყოფილებას ვაწყობ, ჯამაგირი დამინიშნეს. ტანისამოსიც გამოგვიწერეს. ბავშვები სკოლაში უნდა მივაბაროთ. ხვალიდან უკვე სკოლები იხსნება, ექიმიც გამოვიწერე.

— როგორ, სადა გვაქვს ფული ექიმისათვის? — უთხრა ესმამ.

— ფული არ არის საჭირო, ესმა, დღეიდან ექიმობა უფასოდ იქნება. მიტინგი იყო

ჩვენთან სტამბაში. სხვათაშორის, ამბობდნენ, მოხუცებს პენსიას დაუნიშავენო, განსაკუთრებით ისეთ მუშებს, როგორც შენ იყავი, მამა...

— რას ამბობ, ბიჭო დავით, მაშ რასაც ბოლშევიკების შესახებ გვეუბნებოდნენ, ტყუილი გამოდგა?

— როგორც ხედავ, მამა.

— არც ძარცვა, არც აკლება არ დაუწყიათ ჯერ? — თქვა ესმამ.

— არა, არა, პირიქით. წითელარმიელებს სამაგალითოდ უჭირავთ თავი. მაღაზიები გახსნეს. მთელ ქალაქში პლაკატებს აკრავენ და წესიერებისაკენ მოუწოდებენ ხალხს, ყველა უმუშევარს იწვევენ სამუშაოზე. უბინაოებს, ვინც ჩვენსავით იყვნენ, მდიდრების დაცლილ სახლებში აბინავენ.

— ეჰ, მართლა, შვილო? იქნება გვეშვლოს რამე? იქნება ტყუილს გველაპარაკებოდნენ უწინ? — თქვა და გაიღიმა დავითის მოხუცებულმა დედამ, რომელიც ლაპარაკში არ ერეოდა.

— რაც იყო, იყო, დედა, ახლა ახალი ცხოვრება უნდა დავიწყოთ, — მოეხვია დედას დავითი და დაუმატა: — აბა, წავედი. შენ სკოლისათვის მოემზადე, ბიჭო ილიკო, ხვალ უნდა წახვიდე.

— მე, მამი? — შესძახა ტირილით გოგონამ.

— შენც, შენც, რასაკვირველია, აი, წულებს რომ მოგიტან...

— მე დედას ჩუსტებს ჩავიცვამ.

— მაშ, შენც მოემზადე, — უთხრა მან და მხიარულად გავიდა.

ილიკო და გოგონა ორივე შეხტნენ სიხარულით და სიმღერა დაიწყეს.

ეს მოხდა სოფელ ტიხორეცკაიაში, წითლებს შტაბში, 1918 წლის აგვისტოს დასაწყისს.

რეჟრეჟია. ვარსკვლავები ლაჟვარდ ცაზე ნელნელა ქრებიან. ბუნება იღვიძებს.

ბუნება აღტაცებით მოელის თავისი დედის, მზის ამოსვლას, და თითქოს იმანაც შეისმინა მათი ვედრება. აღმოსავლეთიდან ამოცურდა ცხოველმყოფელი მზე და თავისი ნაზი, ბრწყინვალე, შვიდფერი სხივი ბუნებას სტყორცნა, არემარე დაათბო.

დღეს ჩვეულებრივად ადრე გაიღვიძა წითელმა რაზმმა. პირველად თვლები ჩინელმა ხუნ-ხუნმა გაახილა. წამოდგა, პირი დაიბანა, დაუსტვინა და თვლები მიდამოს მიაპყრო. მან მხიარულად დაიწყო სიმღერა.

ხუნ-ხუნი იყო ერთ-ერთი წითელარმიელი. ის ძლიერ ყოჩაღი ვაჟკაცი იყო, ამიტომაც ძლიერ უყვარდა მთელ რაზმს, განსაკუთრებით მეთაურ ვასილს.

დღეს ვასილი ძლიერ მხიარულად არის, მან მხარზე დაადგა ხელი ხუნ-ხუნს და ალერსით მიმართა: „ხუნ-ხუნ, წაიყვანე ათი კაცი და წადი რკინისგზაზე“. ხუნ-ხუნმა მხიარულად მოისმინა მეთაურის სიტყვები, გადიგდო თოფი მხარზე და ათ წითელარმიელთან ერთად გასწია რკინისგზის დასაზვერავად.

ისინი გზაში მხიარულად მიდიოდნენ, ხუნ-ხუნი ამაყად იყურებოდა და რალაცას უყვებოდა თავის ამხანაგებს. მათი ფეხები ნამიან ბალახს თელავდნენ.

— ნუ გეშინიათ, ამხანაგებო, ჩვენ გავიმარჯვებთ, მალე დადგება ის დრო, როცა აღმო-

სავლეთიდან ამოცურდება ხუთქიმიანი ვარსკვლავი და თავისი წითელი სხივებით ხუთივე მხარეს გაანათებს, ის დაგვიტობს ქვეყანას და საამურ ცხოვრებას შეგვიქმნის! — ამბობდა ხუნ-ხუნი.

ვერ მოასწრო ამ სიტყვების დამთავრება, რომ საიდანღაც მატარებელმა დაიგუგუნა და ქშენით ნელნელა იწყო სვლა. მატარებელი სავსე იყო გენერალ შკუროს ერთ-ერთი თეთრგვარდიელთა რაზმით.

ხუნ-ხუნი წითელარმიელებთან ერთად ჩასაფრდა, საქმე ცუდად იყო. რკინისგზა სოფლიდან ძლიერ შორსაა, იქ კაცის გაგზავნა უკვე გვიანაა. ჩასაფრდნენ, თოფები დაუმოზნეს, მაგრამ რას გახდებოდა 10 კაცი ამდენ ჯართან? ისროლეს წითლებმა. სწორედ ამ დროს მატარებლიდან პასუხი გასცა ზარბაზნმა. რამდენიმე წითელარმიელი დაიჭრა. დადგა საშინელი წუთი, თეთრები იღებდნენ წითლების შტაბს.

ხუნ-ხუნმა ცოცხით გასწია რელსებისაკენ, ლიანდაგი აყარა.

მატარებლის მემანქანე, ძველი ბოლშევიკი მიშა ბანდუკოვი, მიხვდა, რომ ლიანდაგი აყრილი იყო, სწორედ ამიტომ ამაყად წინ წაიყვანა მატარებელი და უფსკრულში გადაჩეხა. მატარებელი სულ მთლად დაიმტვრა. არც ერთი თეთრგვარდიელი არ გადაარჩენილა. დაილუპა თვით ბანდუკოვიც.

ხუნ-ხუნი უვნებელი იყო. მან დაიცვა წითლების შტაბი, გადაარჩინა სოფელი განადგურებას და ამხანაგებთან ერთად ამაყად ბრუნდებოდა თავის შტაბში.

ეთერი ჩუბინიძე.

(თბილისი, პირველი სკოლის მე-6 კლასი).

საქოთა საქართველოს

ოცი წელი შეგისრულდა,
კუბუკობის გიდგა ხანა,
ყვავის შენი ველ-მინდორი,
ვარდობს შენი ბალი-ყანა.
ხალხის მტრებმა, საზიზღრებმა,
დიდხანს ლესეს შხამით დანა,

მაგრამ მაინც ვერ დათრგუნეს
აღმავალი შენი ძალა.
გამარჯვების დროშოვანო,
გულადო და გულმართალო,
ყვავილობ და იფურჩქნები,
საყვარელო საქართველო!

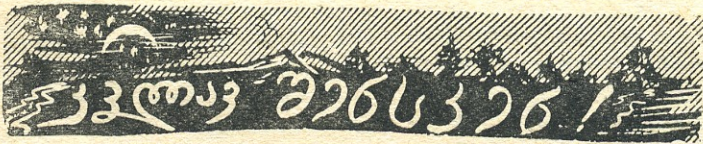
3. კოგალავა (ქ. მახარაძე, მერიის საშუალო სკოლა).

☆ დიდი მზე ☆

— გაზაფხულია, გაზაფხული, მზე კი რად იმალება?
— ო, ჩემო პატარა განა ვერ ხედავ მზეს? აი, შენს სახეზეც მისი ღიმილი და შუ-
ქი ჰფენია. შენ ხედავ დიდ მზეს და იღიმები. პატარა ხელებით უკრავ ტაშს
და გიხარია. ღიმიამდგარი თვალებით გაჰყურებ დარაზმულ პიონერთა მწყრივს
და მათ სახეზე ხედავ მზის სხივების ციაგს, დიდი მზისა, რომელიც ზაფხულშიც
და ზამთარშიც ერთნაირად ანათებს და ათბობს ყველასთვის.

აი, ის ღლესაც ჩვენთან არის, დიდი მზე... გვათბობს და ჩვენ არ გვცივა.

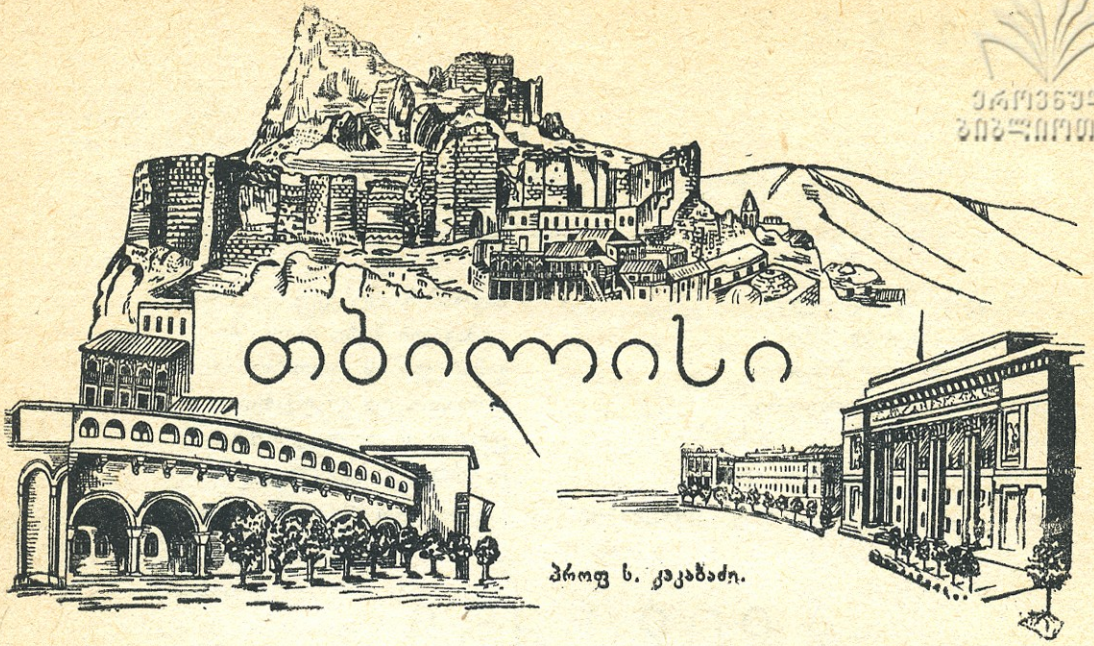
მანანა კუჭუხიძე (თბილისი, მე-8 სკოლა).

მთვარე იყურება ქურდულად,
სხივები ხეივანს მოჰფინა,
ოცნება—ნატყორცილი შურდული—
კვლავ შენკენ, კვლავ შენკენ მოფრინავს!
მწვანე ტოტები შეფარება,
ფიქრების ნაკადი არ ცხრება,
სიო ხის ფოთლებს ეპარება,
ირწევა ლამაზი ცაცხვები.

თითქოს ტოტები მეხვევიან,
ფოთოლთა ჩურჩული გაისმის,
სხივსა ჰფენს მნათობი ხეივანს
და გულიც მევსება ხალისით.
მტკვარიც სიხარულით დუღუნებს,
მთვარემ მას სხივები მოჰფინა...
სამშობლოვ! ოცნება შურდულად
კვლავ შენკენ, კვლავ შენკენ მოფრინავს!

რეზო თაბუჯაშვილი (თბილისი, მე-14 სკოლის მე-6 კლასი).

პროფ ს. კაკაბაძე.

(დედაქალაქების ისტორიიდან)

ძალიან ძველი ქალაქია თბილისი. იგი რამდენიმე საუკუნის წინ დაარსებულა.

ქალაქის წარმოშობის შესახებ არსებობს ლეგენდა: თურმე მეფე ვახტანგ გორგასლანი თბილისის მიდამოებში ნადირობდა. უეცრად მეფის წინ აფრინდა ლამაზი ხოხობი. მეფემ ხოხობს მოშინაურებული მონადირე მიმინო დაადევნა. აფრინდა მიმინო მაღლა, გამოუდგა ხოხობს. სულ მალე ორივე ფრინველი თვალს მიეფარა. შეწუხდა ვახტანგი. მას არც ხოხობს დაკარგვა სურდა, არც მიმინოსი. გაუშვა წინ ძაღლები და მათ კვალს მიჰყვა. ცოტა ხნის შემდეგ ძაღლის ყფა შემოესმა. განავრძეს გზა. რამდენიმე ნაბიჯის გავლის შემდეგ დაინახეს პატარა მდინარე, რომელსაც ოხშივარი ასდიოდა. მდინარის ნაპირზე ძაღლი ყფდა, ხოლო მდინარის შუაში ჭორბოზე ერთმანეთთან ბრძოლით დაღლილი ხოხობი და მიმინო ფრთხილებდნენ. მონადირეთა მისვლისას მათ ერთი კიდევ გაიბრძოლეს და წყალში გადავარდნენ. მეფემ უბრძანა მხლებელს ამოეყვანა წყლიდან ფრინველები.

მსლებელმა, ჩადგა თუ არა მდინარეში ფეხი, უცებ წამოიყვინა: ვაიმე, დავიწვიო, თან საშინლად დაიღმიკა, მაგრამ დავალება მაინც შესასრულა, მეფეს მოუბრუნინა ხოხობი და მიმინო.

ვახტანგმა დახედა ფრინველებს და თქვა: ხედავთ? მოხარშულან, უცნაური წყალი ყოფილაო.

მერე მიმოიხედა, თვალი მიმოავლო მთებს, ხეებს ამ ბუნებრივ გალავანს, და მტკიცედ დაასკვნა: „აჰ უნდა გაშენდეს ციხე-ქალაქი და ეწოდოს მას თბილისი“.

ასეთია ლეგენდა. ამ ლეგენდას საფუძვლად აქვს რაღაც ისტორიული სიმართლე. მაგრამ თბილისის და-

ფუძნება მაინც არ შეიძლება ვახტანგ გორგასლანის ხანას მივაკუთვნოთ, რადგანაც ვახტანგი მეხუთე საუკუნის მეორე ნახევარში ცხოვრობდა, ნამდვილად კი თბილისი როგორც დასახლებული ადგილი უხსოვარ დროიდან არსებობდა. თბილისში ახლანდელ ავლაბრის ხიდთან მტკვარი უცბად ვარდება ვიწრო კლდოვან კალაპოტში. მდინარის კალაპოტის ეს სივიწროვე მეტად ხელსაყრელი იყო ხიდის ასაგებად. ამიტომ ამ ადგილას უხსოვარი დროიდან უნდა ყოფილიყო ხიდი, ხოლო სადაც ხიდი იყო, იქ მოსახლეობა იქნებოდა, მაგალითად, ხიდის მცველები, მათი ოჯახები და სხვ.

ხემოთ მოყვანილ ლეგენდაში ამიტომ უნდა იგულისხმებოდეს ის ამბავი, როდესაც რომელიღაც მემატიონემ ნადირობის შემდეგ ყურადღება მიაკვიცია თბილისს და გადაწყვიტა იქ დაბინავება. სახელიც მაშინ ამ ადგილს მიეცა გოგირდის ცხელი საბანაო წყაროებისაგან (თბილი-თბილისი), ხოლო ვახტანგ გორგასლანის ღვაწლს შეადგენს თბილისში ქალაქის გაშენება.

მანაჰვე და ამ დროსაც საქართველოს დედაქალაქად მცხეთა ითვლებოდა.

მცხეთა მდებარეობდა იქ, სადაც ახლაც არის სოფელი მცხეთა, სახელდობრ, სადაც მდინარე არაგვი ერთვის მტკვარს. დაბლობი ფართობი ამ ადგილას მცირე იყო, შემდეგ იწყებოდა ისეთი ზეგანი, რომელიც გამოუსადეგარი გამოდგა კარგი სიმაგრის ასაგებად, წყლის უქონლობის გამო. ამიტომ მცხეთა შეიძლება ყოფილიყო საქართველოს (ანუ, ძველი გამოთქმით, ქართლის) მეფის სატახტო ქალაქი მანამდის, სანამ ჩვენს ქვეყანაში სახელმწიფო ცხოვრება შედარებით მოისუსტებდა.

მაგრამ მდგომარეობა სულ შეიცვალა ვახტანგ გორგასლანის დროს. საქართველო ახლა წარმოადგენდა ძლიერ სახელმწიფოს, რომელსაც დიდი ძალა ჰქონდა, მისი თავდაცვა თხოვლობდა დიდ ციხე-სიმაგრეებს. ამით აიხსნება, რომ ვახტანგ გორგასლანმა გადაწყვიტა გაეშენებინა ახალი ქალაქი თბილისის მიდამოებში და გამოეცხადებინა ის საქართველოს მთავარ ქალაქად.

მართლაც, თბილისის ძველ დროში საუკეთესო მდებარეობა ჰქონდა თავდაცვის თვალსაზრისით. მთაზე გაშენებული იყო სიმაგრე, დაბლობში კი მტკვრის მარჯვენა ნაპირზე მდებარეობდა ქალაქი. აი ამ დაბლობში დაიწყო ვახტანგ გორგასლანმა ქალაქის გაშენება.

ვახტანგმა თბილისში ქალაქის გაშენება დაიწყო თავისი მართებლობის უკანასკნელ წლებში, 480-იან წლებში. 488 წელს ვახტანგი სასიკვდილოდ დაკრეს სპარსელებმა ომში და მალე გარდაიცვალა კიდევ. გორგასლანი მოკვდა ისე, რომ ქალაქის გაშენება ჯერ კიდევ დამთავრებული არ ჰქონდა, ამიტომ სიკვდილის წინ უანდერძა თავის შვილს დაჩის ამ საქმის დამთავრება და თბილისის გამოცხადება საქართველოს დედაქალაქად. დაჩიმ შეასრულა ეს. ამგვარად, მე-5 საუკუნის დასასრულიდან—490 წლებიდან—თბილისი გადაიქცა საქართველოს დედაქალაქად.

მეზუთე საუკუნეში საქართველო დაიპყრეს სპარსელებმა. სპარსელი მმართველი, ანუ პიტიახში, თბილისში დაჯდა.

ამ დროიდან თბილისმა იწყო ზრდა-განვითარება. იზრდებოდა მცხოვრებთა რაოდენობა, ვითარდებოდა ვაჭრობა და ხელოსნობა. თბილისის სწრაფ ზრდას ხელს უწყობდა მისი მდებარეობა; აქ მოდიოდნენ ვაჭრები სპარსეთიდან, მესოპოტამიიდან, რომიდან, საბერძნეთიდან, სომხეთიდან და სხვა ქვეყნებიდან.

წელში გამართვაც ვერ მოასწორო ქალაქმა, რომ მას ბიზანტიელები დაესხნენ. მათ ალყა შემოარტყეს თბილისს და ბრძოლა გამოუცხადეს ქალაქში დაბანაკებულ სპარსელებს. სპარსელები არ თმობდნენ პოზიციებს, თავგანწირვით იბრძოდნენ ბიზანტიელების წინააღმდეგ.

რამდენიმე ხანს საშინელი სისხლისმღვრელი ბრძოლა იყო. იზოცებოდნენ ადამიანები, იწვოდა ქალაქი. ბოლოს, როგორც იქნა, ბიზანტიელებმა აჯობეს სპარსელებს და თბილისი აიღეს. ეს მოხდა მეშვიდე საუკუნის დამდეგს.

მაგრამ იმავე საუკუნეში, 643 წელს, არაბები შემოესივნენ ქვეყანას. მათ განდევნეს ბიზანტიელები და ქალაქში თავიანთი მმართველი, ამირა, დასვეს. მეფე ბაგრატ მესამის დროს ქართველებმა სცადეს თბილისიდან მტრის განდევნა. მათ ალყა შემოარტყეს ქალაქს. ორ წელი გრძელდებოდა ეს ალყა, მაგრამ მტერი მაინც ვერ განდევნეს.

მეთერთმეტე საუკუნეში საქართველოს თურქი სელჩუქები შემოესივნენ. მათ დაანგრეს და დაიპყრეს თბილისი, მცხოვრებლებს ხარკი დაადეს.

მეთერთმეტე საუკუნის უკანასკნელ წლებში საქართველოს სამეფო ტახტზე ავიდა ახალგაზრდა დავითი — შემდგომ დავით აღმაშენებლად წოდებული. მან მდგარი ბრძოლა გააჩაღა თურქების წინააღმდეგ. მრავალრიცხოვან ომებისა და ლაშქრობის შედეგად დავითმა განდევნა მტრები თითქმის მთელი კავკასიიდან.

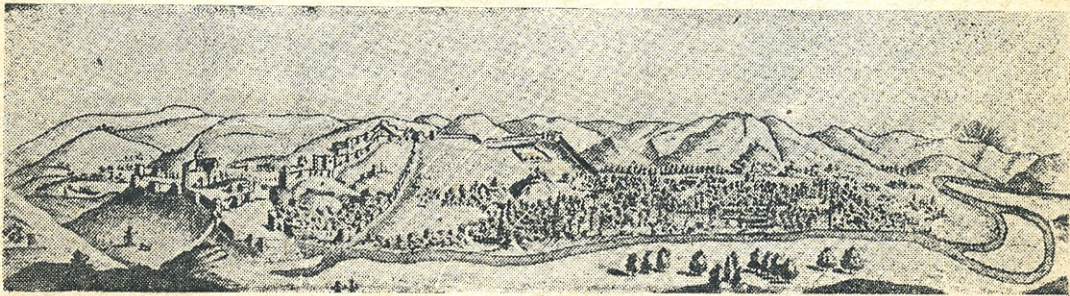
მაგრამ თბილისი მაინც თურქების ხელში რჩებოდა, ეს იმიტომ, რომ ქალაქი ძალიან გამაგრებული იყო და ძნელდებოდა მისი აღება. ბოლოს დავითმა მტრებს გადაუჭრა უკან დასახვევი გზა და თბილისიც აიღო. ეს იყო სახელგანთქანი მეფის სიკოცხლის უკანასკნელ ხანებში—1122 წელს. დავითმა თავისი ჯარი ჩააყენა ქალაქში.

თბილისს ამ დროს ჰქონდა დიდი ციხე (მთაზე) და გალავანი. დავითმა გააუმჯობესა ქალაქი და გაიშენა თავისთვის ციხე-სასახლე იმ ადგილას, სადაც ახლა მეტეხის მუზეუმია. ამ სასახლიდან ახლა მხოლოდ საძირკვლების ნაწილია დარჩენილი, მაგრამ ეგრეთწოდებულმა მეტეხის ეკლესიამ მოაღწია ჩვენამდის. ეს ეკლესია მაშინ ააშენეს, ვინაიდან, ფეოდალური საზოგადოების აზრით, სასახლესთან აუცილებლად ეკლესიაც უნდა ყოფილიყო აგებული.

ამ სასახლეში ცხოვრობდა მეფე, მაგრამ მეფის სასახლე ამ ხანებში მართო საცხოვრებელ სახლს როდი წარმოადგენდა. იქვე მთელი დღე ფუსფუსობდნენ ვეზირები (მრჩველები), სხვადასხვა დიდი და პატარა მოხელეები, ასე რომ არსებითად ამ სასახლიდან წარმოებდა მთელი ფეოდალური საქართველოს მართვა-გამგეობა.

თამარ მეფის დროს თბილისი იხსენიება როგორც მდიდარი და სახელოვანი ქალაქი.

მაგრამ მყუდროება დიდხანს არ გაგრძელდა. თამარ

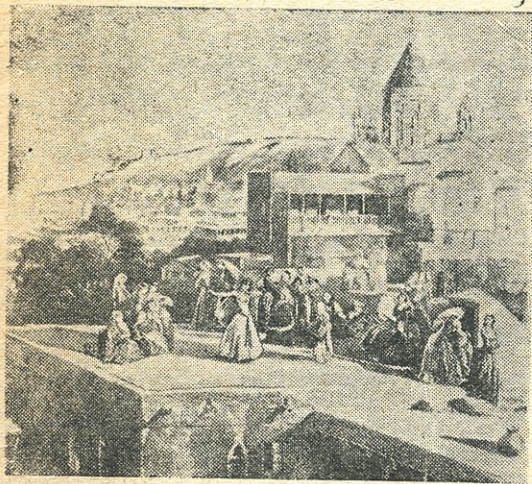

ქ. თბილისის საერთო ხედი. XVII საუკუნის ბოლო.

მეფის შემდეგ, მისი ქალიშვილის რუსუდანის დროს, თბილისის დიდი უბედურება დაატყდა.

საქართველოს შემოესია სპარსეთის სულთანის (ხელნაწილი) ჯეალალ-ედინი, რომელიც დიდძალი ჯარით მოადგა თბილისს. ქალაქის დაცვა მინდობილი ჰქონდა ორ ძმას მემნას და ბოცო ბოცოს-ძეს.

სპარსელების სულთანმა გამოგზავნა ქალაქის გალავანთან თავისი წინა რაზმი, ოთხათასი ცხენოსნისაგან შემდგარი. თბილისის გალავანი სამხრეთით მაშინ მიჰყვებოდა სოლოლაკის წყალს, რომელსაც ახლა დაბახანის წყალს ეძახიან (აბანოებთან, იქ, სადაც ახლა ბოტანიკური ბაღის შესავალია). ამ ადგილას ახლაც არის დარჩენილი დიდი კოშკების ნაშთი. ეს კოშკები იცავდნენ ამ შესავალს, რომელსაც „განჯის კარი“ ერქვა, რადგანაც ამ ქალაქის კარიდან საქარავნე გზა მიდიოდა ქალაქ განჯისაკენ.

ძველი თბილისი

ამ განჯის კარიდან განოვიდა სპარსელების გასადევნად ქართველების ჯარი მემნა ბოცოს-ძის წინამძღოლობით. მაგრამ როგორც კი სპარსელებმა დაინახეს, რომ ქართველების ჯარი გალავნიდან გამოვიდა, მაშინვე ცხენების ჰენებით უკან გაიქცნენ, ქართველები გამოუდგნენ მათ და ვისაც მოახელთებდნენ, ხოცავდნენ. თურმე ეს გაქცევა განზრახ იყო მოწყობილი ქართველების წასატყუებლად. როდესაც ქართველებმა კარგა მანძილზე წაიწიეს, გამოჩნდა სპარსელების ახალი ჯარი, ხელებში დამალული, რომელიც გვერდიდან თავს დაესხა ქართველებს. მაშინ სპარსელების გაქცეული ჯარიც მოტრიალდა და შეებრძოლა ქართველებს. ქართველების მდგომარეობა გართულდა; მათ ორი მხრიდან აწვებოდა მტერი. ქართველები იძულებულნი გახდნენ გაქცეულიყვნენ, რომ ციხე-გალავანში შეესწროთ, მაგრამ ეს გაქცევა არ იყო ადვილი საქმე, რადგანაც ეს ადგილი საესვა ხევსუებით და ცხენოსან ჯარს არ შეეძლო იქ თავისუფლად მოძრაობა. ამიტომაც ჯარი ბრძოლით ნელა იხევდა უკან, მათ ბრძოლით თან მოჰყვებოდნენ სპარსელები.

ქართველების უბედურება ამით არ გათავდა. სპარსელები თურმე წინდაწინვე საიდუმლოდ შეთანხმებულნი იყვნენ თბილისში მცხოვრებ მაჰმადიან-სპარსელებთან (მაშინ თბილისში მაჰმადიანი სპარსელი ვაჭრები ბლომად იყვნენ), რომლებიც თავს უნდა დასხმოდნენ ქართველებს ქალაქში უკან დაბრუნებისას განჯის კართან და ხელი შეეშალათ მათი შემოსვლისათვის.

ასეც მოხდა. როდესაც სარდალი მემნა ბოცოს-ძე ცნებით შედიოდა განჯის კარში, მას ერთმა სპარსელმა დაპყრა თავში ლახტი (რკინის დასარტყმელი იარაღი) და იქვე მოკლა. იმავე წუთში შინაური სპარსელი ვაჭრები თავს დაესხნენ განჯის კართან ქალაქში შემავალ ქართველ მეომრებს. ატყდა საშინელი ბრძოლა. ქართველები ორ ცეცხლს შუა მოემწყვედნენ — უკნიდან მათ აწმებოდათ სპარსელების ჯარი, წინიდან კი ებრძოდა სპარსელი ვაჭარ-ხელოსნების რაზმი. ასეთ პირობებში ქართველებმა ვერ შეძლეს ციხის დიდი კარების დაკეტვა და სპარსელების ჯარი ფეხდაფეხ შეჰყვა ქართველებს ქალაქში.

ქართველების მხედართ-მთავარმა ბოცო ბოცოს-ძემ თავისი ჯარის ნაწილით გადაასწრო სპარსელებს, ის გადავიდა ხიდს და ჩაიკეტა მეტეხის ციხე-სიმაგრეში. თვით ქალაქში ატყდა საშინელი ხოცვა-ჟლეტა. თბილისის მცხოვრებნი ყოველი საშუალებით იცავდნენ თავს. გიწრო შეუკები და ჩიხების სიმრავლე მათ ამაში ძლიერ უწყობდა ხელს. ყოველი პატარა უბანი დიდის სიმაშატივით იცავდა თავს, ასე რომ თავდადებულნი იყვნენ თბილისში მაშინ დიდი ზარალი ნახეს.

სულთანმა ჯეალალ-ედინმა განკარგულება გასცა, რომ სიონის ტაძრის გუმბათის წვერი მოეხსნათ და იქ გაეკეთებინათ მისთვის საჯდომი. ის აქედან უყურებდა, როგორ ეუფლებოდნენ ქალაქის ცალკეულ ჩიხებსა და უბნებს და აქედან იძლეოდა სათანადო განკარგულებებს, როგორც ჩანს, ბრძოლა ქალაქის შუკებსა და უბნებში რამდენიმე დღე გაგრძელდა, სანამ მცხოვრებლების დიდი უმრავლესობა არ იქნა ამოწყვეტილი.

ჯეალალ-ედინმა ხუთი წელიწადი დაჰყო თბილისში და საზოგადოდ აღმოსაგლეთ საქართველოში, ხუთი წლის შემდეგ კი ის თვითონ გაიქვა თავის ჯარით საქართველოდან, რადგანაც ამიერ-კავკასიის უახლოვდებოდნენ მონგოლები, რომელთაც მაშინ უკვე დაპყრობილი ჰქონდათ ძალიან ბევრი ქვეყანა. ჯეალალ-ედინი მალე მოკლეს, საქართველოში კი მონგოლები შემოვიდნენ. საქართველოს მაშინდელმა მმართველმა რუსუდან დედოფალმა ბრძანება გასცა, რომ მონგოლების მოახლოებისას თბილისი გადაეწვათ. მას არ უნდოდა, რომ თბილისში მონგოლები დაბინავებულიყვნენ და აქ მოეკიდათ ფეხი. ამიტომ მონგოლების ჯარის მოახლოებისას ქართველებმა ცეცხლი წაუკიდეს თბილისს და მთლად გადაბუგეს ის.

შემდეგ თბილისმა კვლავ დაიწყო მოშენება და მე-13 საუკუნის დასასრულს ის კვლავ მნიშვნელოვანი ქალაქი გახდა. მას ამ დროს, სხვათაშორის, აბრეშუმის ფერადი ქსოვილების მეტად განვითარებული წარმოებაც

შოთა რუსთაველი

ჰქონდა. ეს ქსოვილები იმდენად კარგი ხარისხისა იყო, რომ გაჰქონდათ შორეულ ქვეყნებში და ევროპაშიც.

მეთხოუმეტე საუკუნეში თბილისი, შედარებით წინანდელ ხანასთან, შემცირებულია. 1474 წელს თბილისი ინახულა ევროპიდან სპარსეთში ელჩად გაგზავნილმა ერთმა იტალიელმა, რომელიც წერს, თბილისი წინათ განთქმული იყო თავისი სიდიდით, მაგრამ ახლა შემცირებულიაო. ქალაქის ის უბნები, რომლებიც აოხრებას გადაარჩა, წერს ის, ახლაც კარგად არის დასახლებულიო.

ეს აოხრებანი და გარეშე მტრების შემოსევანი მუდამ სიცოცხლეს უმწარებდა თბილისს და სობდა მის კეთილდღეობას. ფეოდალურ ხანაში თითქმის არ ყოფილა არც ერთი ისეთი საუკუნე, რომ თბილისს ერთიორი აოხრება მაინც არ განეცადოს, და ისიც როგორი აოხრება?

ქალაქის მთლად გადაწვა, სახლების მთლიანად დანგრევა და მცხოვრებლების ამოწყვეტა ან ტყვედ წაყვანა მონებად გაყიდვის მიზნით, — ასეთი იყო ამ აოხრებათა შედეგი. უკანასკნელი დიდი ასეთი უბედურება თბილისმა 1795 წლის სექტემბერში გამოიარა.

ამ წელს სპარსეთის მბრძანებელი (შაჰი) ალა-მაჰმად-ხანი შემოესია ქართლ-კახეთს, რომელიც მაშინ ცალკე სახელმწიფოს წარმოადგენდა. ამ სახელმწიფოს განაგებდა მთხუცი გმირი ერეკლე II, რომელიც მთელი თავისი სიცოცხლე დაუღალავად იბრძოდა თავისი ქვეყნის უშიშროების უზრუნველსაყოფად. ერეკლეს დადებული ჰქონდა მფარველობის მიღების შესახებ ხელშეკრულება რუსეთთან და გაწყვეტილი ჰქონდა დამოკიდებულება სპარსეთთან. როდესაც ალა-მაჰმად-ხანმა გააერთიანა თავისი მმართველობის ქვეშ მთელი სპარსეთი, მან მოსთხოვა ერეკლეს რუსეთთან კავშირის გაწყვეტა და სპარსეთის ბატონობის აღიარება. ერეკლემ ამას უარი შეუთვალა. მაშინ ალა-მაჰმად-ხანი დიდძალი ჯარით შემოვიდა ამიერ-კავკასიაში და განჯისაკენ გაემართა. აქ დატოვა თავისი ჯარის ნაწილი და თვითონ კი ოცი-ათასი რჩეული ცხენოსნით საჩქაროდ წამოვიდა თბილისისაკენ.

მოზუც ერეკლეს ყოველგვარი ზომები მიეღო თბილისის დასაცავად. ქალაქის ახლოს, კრწანისის ველზე, დახვდა მტერს მეფე. ერეკლემ სძლია მტერს. მაგრამ ღამით მოლაღატებმა გაუღდეს სპარსელებს ქალაქის კარები და შემოუშვეს ისინი.

მხეცმა ალა-მაჰმად-ხანმა საშინლად ააოხრა ქალაქი. მან სიბინძურითა და ნაგავით წაბლწა მონასტრები, დაანგრია სახლები.

მაშინ თურმე თბილისში ერთი მეტად იშვიათი სასახლე ყოფილა, რომლის კედლები შიგნით მარმარილოთი და ფერადი მინით იყო მოპირკეთებულიო. ალა-მაჰმად-ხანს დაუზრგვია ეს სასახლე.

ამ მხეც მეფეს თურმე რაღაც სენი სჭირდა. მას ეგონა, რომ თბილისის ცხელი აბანოებით განიკურნებოდა. ამიტომ ჩაწოლილა აბანოში და უბანაენია. მაგ-

ლადო კეცხოველი.

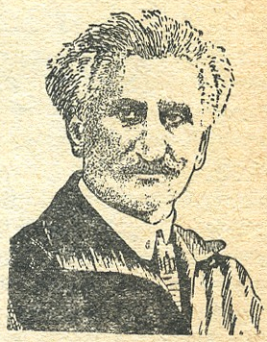
მეფე პირაკელი II.

ილია ჭავჭავაძე.

გიორგი ორბელიანი.

შალვა დალიანი.

რამ, რა თქმა უნდა, არ განკურნებულა. ამიტომ გაბრაზებულა და უბრძანებია აბანოების დანგრევა. ბილწი მტარვალის ბრძანება უმაღლვე შეუსრულებიათ.

ალა-მაჰმად-ხანი დიდხანს ვერ გაჩერდა თბილისში. მას ეშინოდა, რომ ერეკლე ახალ ჯარს შეჰკრებდა და თავს დაესხმოდა სპარსელებს; გარდა ამისა, სპარსეთშიც ამ დროს ალა-მაჰმად-ხანის წინააღმდეგ აჯანყება დაწყებულიყო. ამიტომაც შაჰმა უმჯობესად დანახა თავისი ქვეართ საჩქაროდ თავის ქვეყანაში დაბრუნებულიყო.

დაბრუნების წინ შაჰმა მთლიანად გადააწვევინა მთელი ქალაქი, უფრო მოზრდილი შენობები კი ჯარს სპეციალურად დაანგრევინა საძირკვლამდის. სპარსელების ჯარის წასვლის შემდეგ თბილისი ნამდვილ ნანგრევებს წარმოადგენდა, ამ სიტყვების პირდაპირი მნიშვნელობით. მთელს ქალაქში მაშინ გადაარჩა მხოლოდ ორი პატარა სახლი. სპარსელებმა თან წაიყვანეს ტყვედ ათიათასამდე კაცი და ქალი.

საერთოდ უნდა ითქვას, რომ ძველი თბილისი სულ სხვანაირი იყო. ქალაქს შემოვლებული ჰქონდა გალავანი და ხალხი გალავნის შიგნით ცხოვრობდა. გალავნის შიგნით ცხოვრება საიმედო იყო. ქალაქს ჰქონდა კარები თბილისს სულ ექვსი გასასვლელი კარი ჰქონდა და ღამ-ღამობით ეს კარებიც იკეტებოდა.

გალავნის გარეთ იყო ის მშვენიერი ქუჩა, რომელსაც ახლა რუსთაველის პროსპექტი ეწოდება. ის ღამაზი ბალი, რომელიც ახლა ოცდაექვსი კომუნარის სახელს ატარებს, ის უბანი, რომელიც ახლა ქალაქის ცენტრად ითვლება, სულ რაღაც ასიოდე წლის წინათ სოფელს მოგავსებდათ. ბუჩქები და ბალახი ფარავდა რუსთაველის პროსპექტს და მის მიდამოებს, ხოლო ოცდაექვსი კომუნარის სახელობის ბაღის ცალი მხარე მაშინ სასაფლაოა წარმოადგენდა, მეორე კი, უფრო გაშლილი, საჯირითს. დასაყვითიდან აღმოსავლეთისაკენ, ბუჩქებით შემოსილ ნაპირებს შორის, ნელა მოღვლევადა მოდულუნე მტკვარი. ორთაჭალისკენ გაშენებული იყო ბალები და ვენახები. ისინი თითქმის კიდევ ფარავდნენ იმ სახლებს, რომლებიც მაშინ იქ აშენებული იყო. ეს სახლები უფრო ხშირად ერთსართულიანი იყო, ერთმანეთზე მიდგმული დაბალი კედლებით. ბევრგან ერთი

სერბო ორჯონიძემ

მოხლეებს თბილისში უმთავრესად გარეუბანი მოეწონათ, ამიტომ იქ იწყეს დაბინავება და სახლების აშენება. თანდათან რუსთაველის პროსპექტზე (წინათ გოლოვინის) შესანიშნავი სახლები წამოიჭიმა.

1859 წელს მოისპო საჯირითო და სასაფლაო ახლანდელი ოცდაექვსი კომუნარის ბაღის მიდამოებში. აქ ბაღის გაშენება იწყეს.

საერთოდ მეცხრამეტე საუკუნეში თბილისში დიდი ცვლილებები ხდებოდა. იზრდებოდა თბილისის კულტურა, მრეწველობა, ხდებოდა კლასობრივი დიფერენციაცია, ჩნდებოდნენ ახალი კლასები.

აქ მოღვაწეობდნენ შესანიშნავი ქართველი მწერლები და პოეტები, ჯერ გრიგოლ ორბელიანი, ნიკოლოზ ბარათაშვილი, ალექსანდრე ჭავჭავაძე და სხვები, შემდეგ კი ილია ჭავჭავაძე, აკაკი წერეთელი, გიორგი წერეთელი და სხვები.

თბილისში რამდენიმე გაზეთი არსებობდა. მეცხრამეტე საუკუნის ოთხმოცდაათიანი წლებიდან ზოგიერთ მათგანში („კვალი“, „მოამბე“) მარქსიზმის ქადაგება დაიწყეს „მესამე დასვლებმა“. როგორც ვიცით, მესამე დასი“ იყო პირველი მარქსისტული სოციალ-დემოკრატიული ორგანიზაცია საქართველოში.

1897 წელს დასში შევიდა ლადო კეცხოველი, ხოლო 1898 წელს ამხანაგი ი. სტალინი.

სახლის სახურავიდან მეორეზე თავისუფლად შეედლო კაცს გადასვლა, ქიხები, სოკოებივით იყო მოთენილი ძველი თბილისის ტერიტორიაზე. აქა-იქ იდგა რამდენიმე მოზრდილი სახლი თუ სასახლე. ისინი ეკუთვნოდა მეფეებს, ბატონიშვილებს და თავადებს, თეიმურაზ მეორეს და მის შვილს ერეკლე მეორეს იმ დროისათვის თეგლსაჩინო სასახლეები ჰქონდათ.

„ვერა სჯობს ვერც ერთი სახლი,—ამბობს თეიმურაზი თავისი სასახლის შესახებ,—მას ახლოს ბალი აქვს, ბაღში ყვავილები და ვარდები, სადაც ტკბილ ხმაზე გალობენ ბულებულები და იადონები“.

ამისთანა სასახლე ისე იდგა ქოხებს შორის, როგორც გულიგერი ლილიუტებს შორის.

მეცხრამეტე საუკუნის დასაწყისს საქართველო რუსეთმა დაიპყრო. რუსეთის თვითმპყრობელობის შემოსვლამ და განმტკიცებამ ხელი შეუწყო ძველი თბილისის სახის რღვევას. რუს

ამხანაგი სტალინი მანამ რევოლუციონურ-მარქსისტულ მუშაობას აწარმოებდა თბილისის სასულიერო სემინარიაში, ის იქ 1896 - 97 წლებში ორ წრეს ხელმძღვანელობდა.

1900 წელს ამხანაგ სტალინის ხელმძღვანელობით თბილისში მოეწყო პირველმაისობა. მუშები შეიკრიბნენ ქალაქგარეთ, მლაშე ტბის რაიონში. აქ მგზნებარე სიტყვით გამოვიდა ამხანაგი სტალინი.

შემდეგ წელს თბილისის მუშებმა პირველად გამართეს ქუჩებში საპირველმაისო დემონსტრაცია. პოლიციელებმა და კაზაკებმა დაკრეს და დააპატიმრეს რამდენიმე მუშა.

ამ დემონსტრაციას პირადად ამხანაგი სტალინი ხელმძღვანელობდა. მთავრობა ყოველ ღონეს ხმარობდა რევოლუციური მოძრაობის ჩასაქრობად. ემებდნენ ამ ხანაგ სტალინს, კეცხოველს და სხვა მგზნებარე რევოლუციონერებს.

მეფის ჯალათებმა შეიპყრეს ლადო კეცხოველი და 1903 წელს კიდეც მოკლეს იგი მეტეხის ციხეში.

ამ დროს თბილისში არ იმყოფებოდა ამხანაგი სტალინი. იგი ქუთაისის საგუბერნიო საპატიმროში იჯდა. მალე ამხანაგი სტალინი აღმოსავლეთ ციმბირში გადასახლეს, მაგრამ 1904 წელს ის იქიდან გამოიქცა და თბილისს დაბრუნდა.

აქ ამხანაგი სტალინი სათავეში ჩაუდგა ამიერ-კავკასიის ბოლშევიკურ ორგანიზაციებს. ახლა ამიერ-კავკასიის და კერძოდ თბილისის ბოლშევიკურმა ორგანიზაციამ მეტი სიციხეველით, მეტი სიძლიერით დაიწყო მუშაობა. ამის შემდეგ არასოდეს არ შეწყვეტილა ქალაქში რევოლუციური მოძრაობა.

1917 წელს, თებერვლის რევოლუციის შემდეგ, საქართველოს მენშევიკები დაეპატრონენ. მათ სულ გააპართანეს საქართველო, გააპართანეს თბილისიც.

ხალხი ძალიან შეწუხებული იყო მათი ბატონობით. მშრომელებს უნდოდათ მენშევიკების დამხობა. მაგრამ იცოდნენ, რომ საკუთარი ძალით ვერ დაამარცხებდნენ მტრებს. ამიტომ დახმარებისათვის მიმართეს რუსეთის პროლეტარიატს.

თებერვლის ერთ დღეს წითელი არმია ამხანაგი სერგო ორჯონიკიძის ხელმძღვანელობით მოადგა საქართველოს. მენშევიკები გაიქცნენ. 1921 წლის ოცდახუთ თებერვალს საქართველოში დამყარდა საბჭოთა ხელისუფლება. ეს ისტორიული გამარჯვება დეპეშით აცნობა სერგო ორჯონიკიძემ ლენინსა და სტალინს. დეპეშაში სერგო სწერდა:

„თბილისის თავზე საბჭოთა ხელისუფლების წითელი დროშა ფრიალებს. გაუმარჯოს საბჭოთა საქართველოს“.

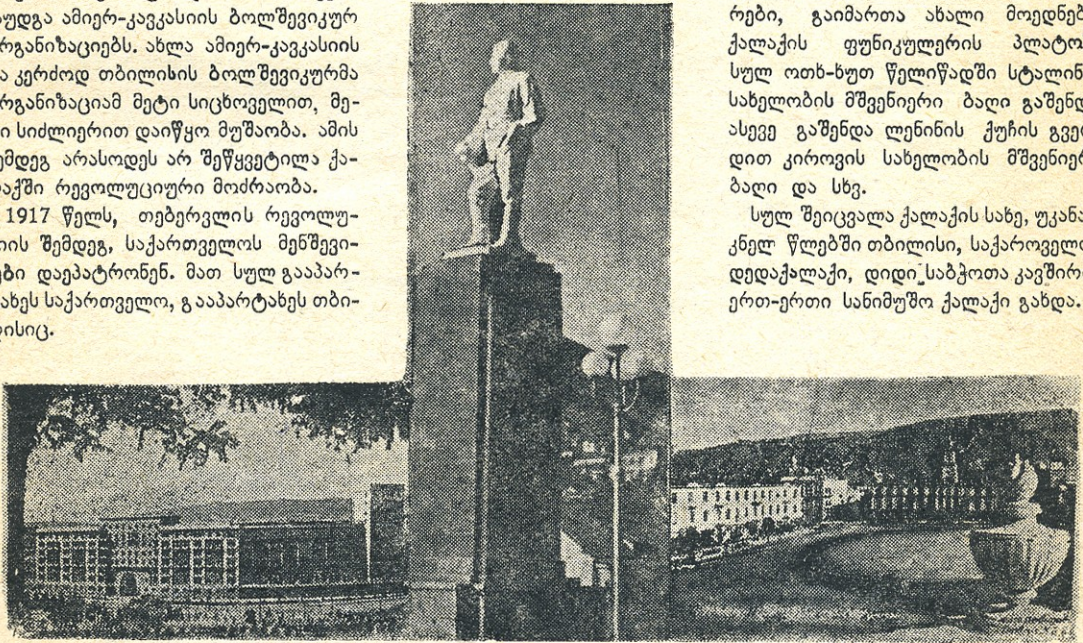
ამის შემდეგ თბილისმა სწრაფად იწყო აღორძინება, ზრდა-განვითარება.

ეს განსაკუთრებით შესამჩნევი გახდა იმის შემდეგ, რაც ამხანაგმა ლავრენტი ბერიამ დააყენა საკითხი თბილისის სანიმუშო ქალაქად გადაქცევის შესახებ.

ქალაქში აიგო მრავალი ფაბრიკა, ქარხანა, სკოლა, სხვა შენობები... ყველაფერ ამთგან უწინარეს ყოვლისა აღსანიშნავია კიროვის სახელობის ქარხანა, სატრიკოტაჟო კომბინატი, წიგნის სასახლე, მარქს-ენგელს-ლენინის ინსტიტუტის თბილისის ფილიალი, მთავრობის სასახლე, ცირკი და მრავალი სხვა.

მოეწყო და გალამაზდა თბილისის ქუჩები, გაშენდა ახალი ბალები, სკვერები, გაიმართა ახალი მოედნები. ქალაქის ფენიკულერის პლატოზე სულ ოთხ-ხუთ წელიწადში სტალინის სახელობის მშენიერი ბაღი გაშენდა, ასევე გაშენდა ლენინის ქუჩის გვერდით კიროვის სახელობის მშენიერი ბაღი და სხვ.

სულ შეიცვალა ქალაქის სახე, უკანასკნელ წლებში თბილისი, საქართველოს დედაქალაქი, დიდი საბჭოთა კავშირის ერთ-ერთი სანიმუშო ქალაქი გახდა.

პიონერი

საბ. ალკკ ცენტრალური კომიტეტისა და

საბ. განსახკომის ერთობიური შურნალი

№ 2

თ ე ბ ე რ ვ ა ლ ი 1941 წ.

„ПИОНЕРИ“

Журнал Центр. Комитета ЛКСМГр. и Наркомпроса Грузии (на грузинском языке).

Издательство „Комунисти“. Адрес редакции: Тбилиси, Грибоедова, 34. Тел. 3—02—61.

გამომცემლობა „კომუნისტი“. რედაქციის მისამართი: თბილისი, გრიბოედოვის ქ. № 34. ტელ. 3-02-61.

შ ი ნ ა ა რ ს ი

	გვ.		გვ.
1. ალიო მაშაშვილი—ოცი წელია (ლექსი)	1	5. ნინო ნაკაშიძე—გონდურაშვილის ოჯახში (ნაწ- ყვეტი მოთხრობიდან)	4
2. სიო ხიდისთაველი—ხარობს სამშობლო ბელადის (ლექსი)	2	6. ნორჩ ავტორთა შემოქმედება	8
3. შალვა ბაკიძე—ჩემი ზეცა თვალს რომ ახელს (ლექსი)	2	7. პროფესორი ს. კაკაბაძე—თბილისი (წერილი)	10
4. აღ. ბეგაშვილი—ეს გაზაფხული (ლექსი)	3		

ჟურნალი გაფორმებულია მხატვ. ივ. ჯაფოშვილის მიერ;
გარეკანის მხატვრობა ეკუთვნის მხატვ. ივ. ვეფხვაძეს.

პასუხისმგებელი რედაქტორი—ა. რ. დუღარაძე

ტირაჟი 14.700. ხელმოწ. დასაბ. 18/III 41 წ.

შე 11485. ანაწყ. ზომა 8 1/4 × 12 = 75.200

სასტამბო ფორმ. რაოდ. 2.

საავტორო ფორმა 2.

სტ. შეკვეთა 300.

საქართველოს
საქართველოს

ფანა 1 256.

